

Šefčík, Ondřej

Fonologie českých anglicismů

Linguistica Brunensia. 2021, vol. 69, iss. 2, pp. 92-94

ISSN 1803-7410 (print); ISSN 2336-4440 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/LB2021-2-9>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/144785>

License: [CC BY-NC-ND 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Aleš Bičan – Tomáš Duběda – Martin Havlík – Veronika Štěpánová:

Fonologie českých anglicismů.

Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 2020. 196 s.

ISBN 978-80-7422-723-3

Recenzovaná kolektivní monografie je skutečně kolektivní monografií, nikoliv, jak se tomu často děje, pouhým konvolutem volně spojených statí: ač hlavní autory daných kapitol lze celkem snadno odvodit, přesto autoři skutečně pracovali v jednotě autorského záměru a výsledkem je, proč to neříci rovnou a předem, dílo uspokojující svého čtenáře jak obsahově, tak i stylem a jazykem.

Pomineme-li úvod, který vykládá nejn nutnější informace potřebné k četbě zbytku knihy a který je označen jako první kapitola, pak se práce skládá z pěti vlastních výkladových kapitol a závěru.

Druhá kapitola, totiž *Analyzované vzorky*, seznamuje čtenáře s analyzovaným materiálem, zvláště s fonologickou databází českých anglicismů (FDČA), která je hlavním zdrojem dat, na podstatně omezenější ploše pak s databází výslovnostního úzu cizích slov (DVÚCS) a fonologickým korpusem češtiny, tento nepoměr je dán již rozsahem zdrojů: FDČA obsahuje přes půl pátého tisíce apelativních položek, zatímco DVÚCS (vytvářen i spoluautory recenzované studie Tomášem Dubědou, Martinem Havlíkem a Veronikou Štěpánovou) jen 138 hesel anglického původu včetně vlastních jmen (nicméně kapitola šestá stojí právě na DVÚCS, databáze je navíc svodem výslovnosti od několika stovek stejných mluvčích), fonologický korpus češtiny (FKČ, jehož hlavním autorem je jeden ze spoluautorů, Aleš Bičan) pak má na 470 tisíc slov.

Třetí kapitola *Fonologická adaptace anglicismů* je začátek vlastního autorského výkladu, vycházející z materiálu FDČA. Analýza sama je založena metodologicky na tzv. *fonologii výpůjček* (*Loanword Phonology*), zjevně je zde hlavním autorem Tomáš Duběda, protože je rozpracováním tezí jeho starších studií (zvláště DUBĚDA a kol. 2014). Principů fonologické adaptace je zde vyčteno osm (*fonologická aproximace; grafická výslovnost; citátová výslovnost; analogie se zdrojovým jazykem; analogie s cílovým jazykem; vliv třetího jazyka; vliv univerzálií; nejasné anomálie*), dále čtyři typy adaptací (*hybridní; kompozitní, paralelní; indiferentní*), následuje podobný výklad adaptací. Co se týče nejběžnější fonologické aproximace anglických fonémů, zjišťuje se, že typická aproximace je bližší britské normě, co se týče adaptace na základě grafemiky, zjišťuje se, že vliv ortografie je nápadně silný, pětina hesel pak byla ovlivněna sekundárními adaptačními mechanismy.

Nejrozsáhlejší je kapitola čtvrtá, totiž *Fonologická struktura anglicismů*, zahrnuje dobrou třetinu vlastního textu knihy. Po metodologickém úvodu (čtenář si odvodí, že zde je hlavním autorem Aleš Bičan, už že vychází z Bičan 2013) a ozřejnění zdroje dat (excerpce z FDČA) se kapitola věnuje segmentálním fonémům, ovšem její zásadní hodnota je v popisu kombinací fonémů a struktury slabiky a slova. Mimo prostou deskripci je zajímavá závěrečná diskuse (schválně místo závěru!) o možnostech využití poznanych struktur anglicismů pro zpětnou identifikaci přejímek a v etymologii, s obecnějším přesahem, zde vidím, jako diachronický fonolog, zajímavé přísliby pro budoucí bádání.

Pátá kapitola *Rozdíly ve výslovnosti anglicismů zaznamenané českými výkladovými slovníky za posledních 50 let*, dle všeho z pera Veroniky Štěpánové, se pokouší postihnout hlavní tendence, motivované stejně tak fonologickou aproximací, jako i výslovností, odvozenou od grafemiky – zde třeba litovat, že stranou zůstaly, zejména pro vlastní jména, zdroje, jako jsou výslovnostní poznámky z různých knih a atlasů, často určených dětskému čtenáři, to je pole dosud neprobádané a potenciálně slibné.

Sociolingvistické variování výslovnosti anglicismů je názvem další kapitoly (patrně primárně napsané Martinem Havlíkem), využívá zejména data z DVÚCS a je spíše deskriptivního charakteru, její výstupy se daly předjímat intuitivně, ale je dobře, že je máme podloženy tvrdými daty. Je otázkou, nakolik je nahrazení anglického /θ/ českým /t/ aproximací nebo vlivem dávno zavedeného ortoepického pravidla, které vede k vyslovování <th> jako /t/, proti této možnosti ale mluví to, že přejímky z řečtiny jsou dnes většinou již psány s <t>. ¹

Závěr je relativně stručný, snad až příliš, nicméně shrnuje hlavní myšlenky recenzované práce, i možnosti další práce na tomto poli.

Drobnou námitku má recenzent proti termínu *iniciální* (upřednostnil by spíše *iniciálová* do páru s *kódovou*) také vůči interpretaci slova *goldgravér* jako možné přejímky z angličtiny, což je nemožné časově (je z Jiráskova *F. L. Věka*), spíše jde o přímou přejímku z němčiny (nic na tom nemění to, že samotné *graveur* je původně francouzské, jak uvádí citované SSJČ, první část komposita německý zdroj prozrazuje dosti jasně, druhá část tomu neodporuje, neboť *Graveur* je součástí německé slovní zásoby). Je třeba poznamenat, že zdoluhavý termín konečné publikace přeměnil některé položky v seznamu literatury z pozice „v tisku“ na již vyšlé.

Závěrem jen tolik: pokud cílem této publikace bylo, jak říkají autoři „vyjádřit se k nejpodstatnějším aspektům fonologie anglicismů“, pak cíle bylo dosaženo, sami si ale uvědomují, že zbývá hodně neuzavřeného, zejména na poli sociolingvistickém a stylistickém. Na poli propii je hodně co udělat, nicméně tato studie představuje dosti mohutný podstavec pro další zkoumání, neboť přináší silnou metodologii, na níž lze do budoucna stavět.

LITERATURA

- BIČAN, Aleš. 2013. *Fonotactics of Czech*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- DUBĚDA, Tomáš a kol. 2014. Průzkum výslovnostního úzu u výpůjček a cizích vlastních jmen – metodologické otázky. *Jazykovědné aktuality* 51, 33–4, 125–141.
- SSJČ = HAVRÁNEK, Bohuslav a kol. 1960–1971. *Slovník spisovného jazyka českého*. Praha: Academia.

¹ Nicméně bych tuto setrvačnost v podvědomí nevyklučoval: z vlastní pedagogické praxe vím, že studenti sanskrtu tendují k pomíjení aspirace právě tímto způsobem, a to dokonce i u znělých aspirát (!).

Ondřej Šefčík

Department of Linguistics and Baltic Languages

Faculty of Arts, Masaryk University

Arna Nováka 1, 602 00 Brno

Czech Republic

sefcik@phil.muni.cz

69 / 2021 / 2

RECENZE A ZPRÁVY – REVIEWS & REPORTS

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimek či omezení příslušných práv.